

Roman Bodański

Ważność dyspensy udzielonej w wątpliwości o istnieniu przyczyny

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 17/1-2, 117-124

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ROMAN BODAŃSKI

WAŻNOŚĆ DYSPENSY UDZIELONEJ W WĄTPLIWOŚCI O ISTNIENIU PRZYCZYNY

Treść: Wstęp. — I. Rozwój historyczny zagadnienia. — II. Zakres władzy dyspensującego. — III. Natura dyspensy. — IV. Uwagi końcowe.

Wstęp

Kanon 84 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego stwierdza, że dyspenza udzielona w wątpliwości o wystarczalności przyczyny¹ jest ważna i godziwa. Dzięki temu postanowieniu zakończył się spór kanonistów, prowadzony przed Kodeksem, na temat ważności takiej dyspensy. Pozostał natomiast nadal w sferze dyskusji problem analogiczny, mianowicie ważność dyspensy udzielonej w wątpliwości o istnieniu przyczyny².

I. Rozwój historyczny zagadnienia

Problem ważności dyspensy udzielonej dla przyczyny wątpliwej występuje już u Iwona z Chartres. Wypowiada się on, że dyspensy można udzielić „ex ratione probabili”³. To samo stanowisko podzielił również jego komentator Alger z Liege⁴. Dekretyści i dekretaliści byli niejednomysłni w tej sprawie⁵. Na przykład Jan zwany Teutonicus⁶, Alanus⁷ i Gwidon z Baysio⁸ uważali dyspensę

¹ Dubium de sufficientia causae

² Dubium de existentia causae

³ Ivo Carnutensis, *Decretum*, prologus, w: Migne J., *Patrologiae cursus completus*, Series latina, t. 161, k. 58; Por. Brys J., *De dispensatione in iure canonico praesertim apud decretistas et decretalistas usque ad medium saeculum decimum quartum*, Brugis 1925, s. 53, 5.

⁴ Algerus Leodiensis, *Liber de misericordia et iustitia* w: Migne J., *Patrologiae cursus*, Series latina, t. 182, k. 863.

⁵ Van Hove A., *De privilegiis, de dispensationibus*, Mechliniae 1939, s. 437, n. 476.

⁶ Joannes Teutonicus, *Glossa ordinaria*, c. 23, C. I, 7 vrs. „Temperare”

⁷ Brys J., *De dispensatione*, s. 119, 6; Van Hove A., *De privilegiis*, s. 437, n. 476.

⁸ Guido de Baysio, *Commentaria super VI*, Venetiis 1574, ad c. 14. I. 6.

udzieloną dla przyczyny niepewnej za nieważną; inni dopuszczali możliwość ważnego udzielenia takiej dyspensy⁹, a jeszcze inni traktowali jej ważność jako zasadę¹⁰. Po XIV w. kanoniści „communiter” zgodzali się, że dla przyczyny prawdopodobnej można udzielić dyspensy ważnie i godziwie¹¹. Kanoniści przedkodesowi tylko w nielicznych wypadkach wypowiedzieli się w tej sprawie i także byli niejednomysłni¹². Po Kodeksie problem znalazł się w kręgu większego zainteresowania z powodu analogii do normy kan. 84 § 2.

II. Zakres władzy dyspensującego

Kanoniści pokodeksowi powiązali problem ważności omawianej dyspensy z zakresem władzy dyspensującego. Wszyscy oni są zgodni, że dyspensacja może być z całą pewnością ważnie udzielona, jeżeli dyspensujący posiada władzę do udzielenia takiej dyspensy. I odwrotnie, dyspensacja na pewno jest nieważna jeżeli jest pewne, że zakres władzy dyspensującego jest ograniczony tylko do dyspensacji dla pewnej przyczyny¹³. Z tego powodu dyskusja

⁹ Hostiensis, *Summa aurea*, tit. De remissionibus, § 1; Durandus G., *Speculum iuris*, Francofurti 1592, s. 80—81; Por. Brys J., *Die dispensatione* s. 189; Kubik S., *Invalidity of dispensations according to canon 84 § 1*, Washington 1935, s. 32.

¹⁰ Brys J., *De dispensatione*, s. 189.

¹¹ Van Hove A., *De privilegiis*, s. 437, n. 476.

¹² Reiffenstuel A., *Jus canonicum universum*, t. I, Venetiis 1746, s. 146, n. 196; — za ważnością dyspensy. s. 146, n. 196; — za ważnością dyspensy. Collegium Salmanticense, *Cursus theologiae moralis*, t. III, Venetiis 1764, s. 56, n. 76 — przeciw ważności dyspensy.

¹³ Cappello F., *Tractatus canonico moralis*, De sacramentis, vol. V, De matrimonio, Marietti 1961, s. 202, n. 19; Blat A., *Commentarium textus Codicis iuris canonici*, t. I. Normae generales, Romae 1921, s. 178; Ojetti B., *Comentatorium in Codicem iuris canonici*, t. I, Normae generales, Romae 1927, s. 338—339; Conte a Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, t. I, Taurinii 1950, s. 126, n. 115; Cappello F., *Summa iuris canonici*, t. I, Romae 1961, s. 114—115; Ferreres J., *Compendium theologiae moralis*, Barcinone 1925 s. 126; Vermeersch A., — Creusen J., *Epitome iuris canonici*, t. I, v. I, Mechliniae-Romae 1947, s. 181; Vermeersch J., *Theologia moralis* t. I, Theologia fundamentalis, Romae 1947, s. 188; Michiels G., *Normae generales iuris canonici*, Commentarius libri I Codicis iuris canonici, t. II, Parisiis 1949, s. 754; Regatillo E., *Institutiones iuris canonici*, v. I, Santander 1961, s. 146, n. 172; Beste U., *Introductio in Codicem*, Neapoli 1956, s. 133; Uribe L., *De episcoporum ordinaria dispensandi facultate*, Colombia 1936, s. 10—11; s. 119, n. 144; Vromant G., *Jus speciale missionum in dispensandis impedimentis matrimonialibus*, w: Antonianum, VI (1931) 2, s. 160; O'Mara W., *Canonical causes for*

kanonistów skoncentrowała się na dyspensie od prawa zwierzchnika, bo władza prawodawcy do dyspensowania nawet dla przyczyny niepewnej została przyjęta przez wszystkich kanonistów jako pewnik. W sprawie ważności takiej dyspensy udzielonej od prawa zwierzchnika kanoniści zajęli dwa przeciwstawne stanowiska¹⁴. Jedni za istnieniem władzy do udzielenia takiej dyspensy inni przeciw. Niżej przedstawiam, w wersji skróconej, opracowanej przez siebie, argumenty i kontrargumenty kanonistów uczestniczących w dyskusji.

1 Argument z analogii do kan. 84 § 2

Za istnieniem władzy: Wątpliwość o istnieniu przyczyny jest tak dalece analogiczna do wątpliwości o wystarczalności przyczyny, że kan. 84 § 2 uznając ważność dyspensy udzielonej w wątpliwości o wystarczalności przyczyny, uznaje tym samym ważność dyspensy udzielonej w wątpliwości o istnieniu przyczyny. Racje, które spowodowały powołanie tego kanonu istnieją w równej mierze w jednym i w drugim wypadku. Zastosowanie tego kanonu do wątpliwości o istnieniu przyczyny jest konieczne, żeby uniknąć licznych niepotrzebnych skrupułów, które mogą powstać u dyspensującego i u podwładnych. W praktyce wątpliwość taka zdarza się bardzo często i jest trudna lub zupełnie niemożliwa do usunięcia. Takie właśnie okoliczności spowodowały, wprowadzenie kan. 84 § 2 i także okoliczności wymagają by ten kanon zastosować do wątpliwości o istnieniu przyczyny.

Przeciw istnieniu władzy: Nie można rozszerzać kanonu 84 § 2 na wątpliwość o istnieniu przyczyny, bo prawodawca wyraźnie stosuje jego normę tylko do wątpliwości o wystarczalności przyczyny¹⁵. Między tymi dwiema wątpliwościami istnieje realna różnica¹⁷.

---

matrimonial dispensations, Washington 1935, s. 65; Kubik S., *Invalidity of dispensations*, s. 87—90; Van Hove A., *De privilegiis*, s. 437—438, n. 477; Reilly E., *The general norms of dispensation*, Washington 1939, s. 114; Jone H., *Commentarium in Codicem iuris canonici*, t I, Paderborn 1950, s. 92; Caron A., *Invalid dispensations as causes for nullity of marriages*, w: *The Jurist*, 22 (1962) s. 446; Żurowski M., *Dyspensowanie od prawa powszechnego w świetle Motu Proprio „De episcoporum muneribus”* w: *Prawo Kanoniczne* 10 (1967) 3—4, s. 64.

¹⁴ Michiels G., *Normae generales*, s. 745; Van Hove A., *De privilegiis*, s. 437, n. 477.

¹⁵ Ojetti B., *Normae generales*, s. 338; Conte a Coronata M., *Institutiones*, s. 126; Michiels G., *Normae generales* s. 754; Regatillo E., *Institutiones*, s. 140, n. 172; Beste U., *Introductio in Codicem*, s. 133; Uribe L., *De episcoporum ordinaria dispensandi facultate*, s. 126; Caron A., *Invalid dispensations*, s. 126, n. 115.

¹⁶ Blat A., *Commentarium textus Codicis iuris canonici*, 1. I, Nor-

2 Argument z kan. 15

Za istnieniem władzy. W wątpliwości o istnieniu przyczyny dyspensujący ma władzę na podstawie kan. 15, który upoważnia ordynariuszy do udzielenia dyspensy „in dubio facti”¹⁸.

Przeciw istnieniu władzy. Kanon ten daje władzę dyspensowania od prawa, którego moc obowiązująca jest wątpliwa, ale nie daje władzy dyspensowania od prawa pewnego dla wątpliwej przyczyny. Ponadto kan. 15 daje tylko władzę ordynariuszom, a nasz problem dotyczy władzy każdego dyspensującego od prawa zwierzchnika¹⁹.

3 Argument z kan. 209

Za istnieniem władzy. W wątpliwości o istnieniu przyczyny ma zastosowanie kan. 209 o uzupełnieniu jurysdykcji w uzasadnionej wątpliwości dotyczącej faktycznego posiadania jurysdykcji. Wątpliwość w sprawie istnienia przyczyny prowadzi w konsekwencji do wątpliwości o posiadaniu władzy dyspensowania. Kan. 209 chcąc taką wątpliwość usunąć uzupełnia jurysdykcję jeżeli faktycznie jej brakuje.

Przeciw istnieniu władzy. Prawo zakazuje dyspensować bez przyczyny i dlatego nie można domniemywać, że to samo prawo uzupełnia jurysdykcję, gdy dyspensacja nie jest pewna. Istnieje zresztą domniemanie prawne, że prawodawca upoważnia do dyspensowania tylko w wypadkach, gdy istnieje pewna przyczyna²¹.

4 Argument z zasady: „In dubio standum est pro valore actus”

Za istnieniem władzy. Powyższa zasada wymaga, by dyspensy

mae generales, Romae 1921, s. 178; Vermmersch A., — Creusen I., *Epitome*, s. 181; Vermeersch A., *Theologia moralis*, s. 188; Vromant G., *Jus speciale missionum*, s. 160, 1; O'Mara W., *Canonical causes*, s. 65; Kubik S., *Invalidity of dispensations*, s. 87—88; Uribe L., *De episcoporum dispensandi facultate*, s. 119, n. 143; Van Hove A., *De privilegiis*, s. 437; Reilly E., *The general norms*, s. 113—114; Zurowski M., *Dyspensowanie*, s. 64.

¹⁷ O'Mara W., *Canonical causes*, s. 65; Kubik S., *Invalidity of dispensations*, s. 87; Reilly E., *The general norms*, s. 114.

¹⁸ Cappello F., *Summa iuris* s. 115, n. 125. 8; Uribe L., *De episcoporum dispensandi facultate*, s. 119, n. 114; Por. Kubik S., *Invalidity of dispensations*, s. 89; Van Hove A., *De privilegiis*, s. 437, n. 477; Reilly E., *The general norms*, s. 114.

¹⁹ Kubik S., *Invalidity of dispensations*, s. 89; Van Hove A., *De privilegiis*, s. 438. Ostatni autor wypowiada się niezbyt jasno.

²⁰ Cappello F., *De matrimonio*, s. 209, n. 256. 2; Michiels G., *Normae generales*, s. 754.

²¹ Kubik S., *Invalidity of dispensations*, s. 89—90.

udzielone w wątpliwości o istnieniu przyczyny uważać za ważne²².

Stanowisko autora. Spór kanonistów przesądza, moim zdaniem argument z kan. 209, na rzecz istnienia władzy dyspensowania. Biorąc pod uwagę, że kanoniści nie mogą się zgodzić czy taka władza dyspensowania przysługuje w omawianym wypadku, czy też nie, mamy do czynienia z klasycznym przypadkiem „dubium positivum” miszczącym się w normie kan. 209. Występują tu też racje, dla których ten kanon został wprowadzony, mianowicie uniknięcie nieważności aktów prawnych w wypadkach, gdy jest trudno zdobyć pewność w sprawie posiadania władzy do wykonania takiego aktu. Kontrargument przeciwników, powołujący się na zakaz dyspensowania dla przyczyny wątpliwej, zupełnie nie przekonuje. Zresztą podważałby on sensowność kan. 209 w ogóle²³. Kanon ten w większości wypadków uzupełnia jurysdykcję właśnie tam, gdzie obowiązuje zakaz wykonywania aktu, ale życie zmusza by był wykonany. Na przykład bez pewnej jurysdykcji spowiadanie też jest zakazane, mimo to nikt nie twierdzi, że z tego powodu kan. 209 nie może uzupełnić jurysdykcji do spowiadania. Inne argumenty przeważają na rzecz braku władzy dyspensowania, ale nie mają one takiej siły, by zjednać sobie wszystkich kanonistów, pozostawiają tym samym problem w sferze wątpliwości, dzięki czemu istnieje pewna podstawa do zastosowania kan. 209. Argument z zasady „In dubio standum est provalore actus” nie wnosi nic do problemu bo jest to postulat, by uważać dyspensę za ważną, co nie jest równoznaczne z ważnością dyspensy samej w sobie.

W wątpliwości o istnieniu przyczyny każdy kompetentny zatem przełożony ma władzę do udzielenia dyspensy. Ma ją albo jako prawodawca, albo z aktu udzielenia (wprost lub przez prawo) albo z uzupełnienia na podstawie kan. 209. Nie jest to jednak, moim zdaniem, równoznaczne z ważnością samej dyspensy. Wchodzi tu jeszcze problem, czy dyspensacja może istnieć bez przyczyny, gdy udzielił jej nawet przełożony posiadający władzę dyspensowania.

III Natura dyspensy

Moim zdaniem, dyspensacja bez przyczyny nie może istnieć. Dotyczy to zarówno dyspensy udzielonej od prawa zwierzchnika jak i dyspensy udzielonej przez samego prawodawcę. Stanowisko ta-

---

²² Cappello F., *De matrimonio*, s. 202 ,n. 219 (z pewnymi zastrzeżeniami co do dyspensy wielokrotnej) Cappello F., *Summa iuris*, s. 114;

²³ Gdzie nie ma zakazu wykonania aktu, tam nie będzie potrzeby uzupełnienia jurysdykcji.

kie przedstawiłem wcześniej w poprzednim moim artykule na temat dyspensy²⁴. Niniejszym powołując się na ten artykuł i na racje tam przedstawione twierdzą, że dyspensa udzielona w wątpliwości o istnieniu przyczyny — nawet udzielona przez prawodawcę — jest nieważna, ilekroć w rzeczywistości nie istniała żadna przyczyna. Dyspensa bez przyczyny nie jest w ogóle dyspensą, jest czystym zaprzeczeniem aktu prawodawczego, jest więc nonsensem, aktem nierozumnym i dlatego nie mieszczącym się w porządku prawnym. Przyczyna należy od istoty dyspensy, jest jej składnikiem integralnym, koniecznym. Tylko dlatego, że pewne okoliczności domagają się wprowadzenia wyjątków w ustawie, celem jej uelastycznienia (tworzą one racje dyspensowania) dyspensy mają swoje uzasadnione miejsce w prawodawstwie, mają swoją rację bytu. Dlatego dyspensa bez przyczyny jest zawsze w sprzeczności z porządkiem prawnym.

IV Uwagi końcowe

Problem poruszony w tym artykule jest czysto teoretyczny, jak to się mówi „akademicki”. W praktyce nie zdarza się, albo bardzo rzadko zdarza się, żeby poza wątpliwą przyczyną nie istniały żadne inne przyczyny do udzielenia konkretnej dyspensy. Przeważnie zawsze występuje kilka przyczyn jednocześnie; jedne skłaniające inne pobudzające tylko. Niektóre mogą być nieznanne dyspensującemu a nawet i petentowi. Mogą one ratować ważność dyspensy, gdy w rzeczywistości przyczyna, którą kierował się dyspensujący będzie fikcyjną. Nawet, gdy będą to tylko przyczyny pobudzające i w sumie razem nie wystarczają do udzielenia dyspensy. Uzupełni je w tym wypadku przyczyna dobra ogółu i dobra porządku prawnego, zmierzająca ku temu, by dyspensy udzielone w dobrej wierze były zawsze ważne i pewne. Dzięki tej przyczynie, istniejące faktycznie przyczyny stają się wystarczającymi, (choćby takimi nie były) i ratują ważność dyspensy. Takie stanowisko, zdaje mi się, zajmuje też Prawodawca Kodeksu w kan. 84 § 2, kiedy uznaje ważność dyspensy udzielonej w wątpliwości o wystarczalności przyczyny. Jeżeli faktycznie przyczyna była niewystarczająca uzupełnia ją przyczyna dobra porządku prawnego i dobra ogółu.

Dodać trzeba, że do udzielenia każdej dyspensy można bardzo łatwo znaleźć jakąś przyczynę. Przyczyną jest na przykład „liberalitas” dyspensującego, chęć zjednania kogoś dla Kościoła, zamiar wyróżnienia osoby zasłużonej chęć okazania łaskawości wobec pod-

---

²⁴ Bodański R., *Ważność dyspensy udzielonej bez przyczyny przez prawodawcę*, w: *Prawo Kanoniczne* 15 (1972) nr 3—4, s. 92—95.

władnego itp.²⁵ O takie przyczyny w każdym wypadku nie jest trudno.

Postawiona w artykule teza o nieważności dyspensy udzielonej bez rzeczywistej przyczyny nie jest czymś nowym w kanonistyce. Jest to zasada bardzo stara, tylko oparta na domniemaniu prawnym o braku woli u dyspensującego do udzielenia dyspensy bez przyczyny²⁶. Zakłada się, że każdy przełożony nie chce dyspensować bez przyczyny. Teza postawiona w artykule daje zasadzie dodatkowe nowe uzasadnienie, nową podstawę. Różnica jest tylko taka, że domniemanie może ustąpić, jeżeli dyspensujący będzie miał wyraźną wolę dyspensowania bez przyczyny, natomiast teza o konieczności przyczyny z natury dyspensy będzie miała zastosowanie zawsze, niezależnie od woli dyspensującego.

ZUSAMMENFASSUNG

DISPENSÜLTIGKEIT IM FALLE DES ZWEIFELS ÜBER DAS BESTEHEN DER URSACHE

Diesem Problem begegnen wir schon bei Ivo von Chartres und seinem Kommentator Alger von Liege. Die ersten Aussagen stellen fest, dass Dispens gegeben werden kann, wenn die Ursache wahrscheinlich ist. Dann treten unter den Juristen Meinungsunterschiede auf, die

²⁵ Bonifacy VIII w Bulli z 1302 r. por. Böehmer J. *Jus ecclesiasticum* t. IV, Halae 1754, Dissertatio praeliminaris, s. 43; Durandus G., *Speculum iuris*, s. 55; Suarez F., *Opera omnia*, t. VI, De legibus, Parisiis 1856, s. 90, n. 26; Michiels G., *Normae generales*, s. 744; Kubik S., *Invalidity of dispensations*, s. 61; Van Hove A., *De privilegiis*, s. 417, n. 453; Pugliese A., *Causae canonicae*, w: *Dictionarium morale et canonicum*, wyd. Palazzini t. I (A—C), Romae 1962, s. 604.

²⁶ Piasecki P., *Praxis episcopalis*, Leopoli 1758, s. 565; Aichner S., *Compendium iuris ecclesiastici*, Brixinae 1911, s. 668; Wernz F., *Jus decretalium*, t. IV. Jus matrimoniale, Prati 1911—1912 s. 527; Benedictus XIV, *De synodo dioecesana*, Venetii 1767, c. 5, n. 7, s. 139—140; Pichler V., *Jus canonicum*, s. 508, Pisaurii 1758, s. 508; Feije H., *De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus*, Lovanii 1893, s. 640; Chelodi J., *Jus matrimoniale iuxta Codicem iuris canonici, Tridenti* 1937, s. 50, n. 45; Michiels G., *Normae generales*, s. 741; O'Mara W., *Canonical causes*, s. 53; Berutti Ch., *Institutiones iuris canonici*, v. I, Normae generales, Taurini 1936, s. 129; Reilly E., *The general norms*, s. 112. Władza najwyższa Kościoła wypowiedziała się kilkakrotnie że Stolica Apostolska nigdy nie udziela dyspensy bez przyczyny. Zob. S. Kongregacja Rozkrzewienia Wiary, Instrukcja z 9. V. 1877 r. w: *Fontes*, t. VII n. 4890, s. 459; Ta sama Kongregacja, *Litterae encyclicae* z 11. III. 1869 r. w: *Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide*, n.1324, s. 10—11; Por. *Concilium Tridentinum*, sessio 24, c. 5

mehr oder weniger stark, bis zum Erscheinen des Codex fortdauern. Can 84 § 2, der die Gültigkeit der Dispens im Falle eines Zweifels, ob der Grundhinreichend sei (in dubio de sufficientia causae), erklärte, gab Anlass zur erneuten lebhaften Diskussion um dieses Problem. Die nach dem Erscheinen des Codex auftretenden Juristen sind einmütig der Meinung, die Gültigkeit der Dispens hänge von der Machtbefugnis des Dispensierenden ab. Sie sind darin einig, dass der Gesetzgeber immer gültig dispensiert. Betreffs des Machtbereichs des vom Gesetz dispensierenden Obern, nahmen die Juristen zwei entgegengesetzte Stellungen ein. Die Einen sprechen sich für das Bestehen der Macht aus, andere sind dagegen. Der Streit wird vom Can. 209 gehoben: „in dubio positivo et probabili“. Der Streit selbst ist auch ein Beweis dafür dass es bezüglich des Bestehens einer Dispensierungsgewalt keine Sicherheit gibt, wenn das Vorhandensein des Grundes unsicher ist — und das genügt für die Ergänzung der Gewalt durch den Can. 209. Durch die Dispensierungsgewalt allein wird das Problem der Gültigkeit der Dispens nicht gelöst. Falls die zweifelhafte Ursache in Wirklichkeit nicht existiert und jede andere hinreichende Ursache fehlt, ist die Dispens ungültig, weil sie ohne Ursache nicht existieren kann. Die Ursache ist ein integrales und notwendiges Element der Dispens, ist ihre ratio existendi. Selbst der Gesetzgeber selbst würde ohne Ursache ungültig dispensieren, da eine solche Dispens unsinnig und rechtswidrig wäre.

Praktisch genommen, wenn die zweifelhafte Ursache de facto nicht existiert, wird sie durch andere Ursachen vertreten. Irgeneine Ursache wird gibt es ja immer. Auch eine normalerweise nicht hinreichende Ursache kann hier genügen da sie in solchem Falle durch den Grund des Gemeinwohles und der Rechtsordnung ergänzt wird. — Die These von der Ungültigkeit der Dispens die ohne eine wahrhafte Ursache gegeben wurde ist keine juristische Neuigkeit. Sie wurde schon lange angenommen aufgrund der rechtlichen Annahme, dass kein Oberer ohne Ursache dispensieren will. In diesem Artikel findet die These ein neues Fundament, eine neue Begründung aus der Natur der Dispens.